

Vidmár Antal¹

A MAGYAR SZEKCIÓ A KÖVETKEZŐ TRIENNÁLÉN²

Magyarország hivatalosan is részt vesz a 6. Milánói Triennálén.³ Már most kijelenthetjük, hogy az előzőekhez viszonyítva ezúttal a magyar részvétel lesz a legjelentősebb és a legfontosabb. Ne feledkezzünk el arról, hogy a legutóbbi Triennále óta számos fontos egyezmény jött létre Magyarország és Olaszország között. Ezek közül érdemes kihangsúlyozni azt a kulturális egyezményt, amely kezdeményezések formájában napról napra egyre inkább kezd testet öltetni intézményi szinten is. Ezek lehetővé teszik, hogy a két ország közötti szellemi kapcsolat lüktetővé, élő valósággá változzon. Budapesten az Olasz Kultúrintézet magyar felnőttek részére rendezett nyelvkurzusai már elérték a 3500 fős hallgatói létszámot.⁴ Ezzel az intézmény az eddig megszokott mértéken túl a gyakorlatban is hozzájárul az olasz kultúra magyarországi megismertetéséhez. Magyarország egésze nagy lelkesedéssel és hittel nyilatkozta ki ezzel kapcsolatos igényét, amelyet már rögtön a háború után kinyilvánított.

GEREVICH, A KORMÁNYBIZTOS

Jelen pillanatban Magyarország nagyszabású és széles körű részvétele a Milánói Triennálén hitvallásnak értelmezhető, és ekképpen is kell értelmezni. A magyar szekció kormánybiztosa és szervezője Gerevich Tibor tanár úr, talán ő az, aki a legjobban olasszá vált magyar Magyarországon (nem túlzás azt mondani, hogy a legolaszabb). Itáliában főképp azért ismert, mert igazi elhivatottsággal tanítja Rómában és Budapesten a fiatal képzőművészeket és a fiatal tudósok generációit. Létre-

¹ Vidmár Antal (1899–1980) író, műfordító, 1924-től a budapesti olasz követség sajtófőnöke volt, a Korvin Mátyás Magyar–Olasz Egyesület főtákará, Sziráky Judit író nő férje.

² *Il Popolo d'Italia*, 1936. április 29. 3. A cikket fordította, a jegyzeteket írta Juhász Bálint, szerkesztette Markója Csilla (MTA BTK MI) és Pataki Gábor (MTA BTK MI). Kontrollfordítás: Juhász Balázs.

³ A VI. Nemzetközi Modern Építészeti, Ipar-, és Képzőművészeti Triennálét (VI. *Triennale di Milano Esposizione Internazionale delle Arti Decorative e Industriali Moderne e dell'Architettura Moderna*) 1936-ban szervezték meg. A VI. Triennále az építészet és a társzművészetek közötti kapcsolatot kívánta bemutatni.

⁴ 1935. február 16-án becikkelyezték a magyar–olasz kulturális egyezményt. Eszerint a magyar állam garanciát vállalt a budapesti Olasz Kulturális Intézet létrehozására, aminek az I. kerületben kellett volna felépülnie, ám késés következtében a Klotild-palotában nyíltak meg irodái; utóbb, 1942-ben, a Székesfőváros döntése nyomán az Ybl Miklós által tervezett Bródy Sándor u. 8. alatti régi Képviselőház épületébe költözött.

hozta Rómában a Magyar Akadémiát, eközben Magyarországon gyűjti, fegyelmezi, lelkesíti, a római légkörben pedig fenntartja azoknak a magyaroknak az energiáit, akik Rómában inspirációt találtak jelenkori és jövőbeni munkáikhoz. Meg akartuk kérdezni Gerevich professzor úrtól, hogy milyenek lesznek a magyar szekció szervezési kritériumai és jellegzetességei. Szokásos udvariasságával, az elmaradhatatlan toszkán szivarral a szájában, mosolyogva és joviálisan fogadott minket otthonában, amely olyan, mint egy kis itáliai művészeti múzeum.

- A Milánói Triennále magyar szekciójának alapvető elképzelése abban áll, - mondja Gerevich tanár úr - hogy meghatározza és kipróbálja az új művészet díszítő megoldásait az építészet keretein belül. Olyan korban élünk, amelyet felkavart az új stílus keresése, olyan korszakban, melyet egy új világ kezdeteként lehet meghatározni, és ez a leginkább az építészetben nyilvánul meg. Ez az, amely ma inspirálja és összeköti a művészeteket azért, hogy megteremtse a megmutatkozáshoz szükséges harmóniát a modern művészetek számára. Ennek eléréséhez arra volt szükség, hogy a magyar szekciót építészeti keretbe illesszük be. Ezt az egyáltalán nem könnyű feladatot Árkay Bertalanra,⁵ a fiatal építésze bízom, akinek a Római Magyar Akadémia növendékeként sikerült valami hasonlót létrehozni a 1934-es Római Egyházművészeti Kiállításon.⁶ Árkay két nagyszabású teret fog létrehozni, melyeket a falfestészet, az üvegművészet, az épületszobrászat, és az iparművészet nyújtotta eszközökkel fogunk díszíteni.

- Egy magyar murális művészetről van szó?

- Igen - mint ahogy az olasz művészet legkiemelkedőbb időszakában is történt - a falfestészetnek továbbra is díszítőművészetként kell továbbélnie úgy, hogy ki tudja használni az építészettől kapott felület által nyújtott lehetőségeket.

Összefoglalva, azt szándékozom bebizonyítani, hogy az új magyar művészet a legidealisztikusabb kölcsönhatások közepette is képes annak dekoratív jellegét kifejezésre juttatni. Nem arra gondolok, hogy csakis díszíteni tud, hanem monumentális megoldásokat képes alkotni. A magyar szekcióban bemutatásra kerül az is, ahogy életünk legmodernebb megnyilvánulásai alkalmazkodnak az iparművészethez: ezek allegóriákban, szimbólumokban, és idealisztikus funkciójukban fedezhetőek fel. Gyakorlati példaként említem, hogy az egyik terem végén, megfelelő építészeti keretbe beillesztve Borberek Zoltán,⁷ a fiatal magyar szobrász, - aki a Római Magyar Akadémia növendéke volt - nagyméretű bronzszobra lesz felállítva.⁸ Ez a szobor az ipari munka erejét fogja szimbolizálni. Ugyanaz az elképzelés fog megnyilvánulni Aba-Novák művén, aki a magyar Római iskola *caposcuolaja*.⁹ Ez egy nagyméretű pannó (1. kép), amely modern festői dinamizmussal ábrázolja az iparművészet és a

⁵ Árkay Bertalan (1901-1971) építész.

⁶ Itt a II. Római Nemzetközi Egyházművészeti Kiállítás magyar pavilonjára utal. A tárlat 1934. február 13-tól június 18-ig tartott nyitva.

⁷ Borberek Kovács Zoltán (1907-1992), szobrász, festő, grafikus.

⁸ Az ipari és a földműves munkát allegorizáló bronzszobra lappang.

⁹ Osztyálsóje.

1. Aba-Novák Vilmos: A magyar ipar allegóriája, pannó.

Lappang, repr. MTA BTK MI Adattára, lelt. sz.: B 3297a.

© MTA BTK Művészettörténeti Kutatóintézet, Adattár, Budapest

termelés kapcsolatát.¹⁰ Egy harmadik allegória, amely nélkülözi a szokványos barokk puttókat és a múltba visszanező banális díszleteket, a Novecento szellemiségét fogja jelképezni. Molnár C. Pálnak köszönhetjük ezt a kovácsoltvas kontúrokkal ellátott kompozíciót.¹¹

A MŰVÉSZEK

Az allegóriákat nem annyira élő emberek ihlették meg, inkább a mai modern élet fontos tárgyai (a repülőgép, rádió, autó stb.) a maguk legjellegzetesebb formájában.

Meg kell említeni, hogy Molnár C. Pálnak volt egy remek ötlete arra, hogyan készítsen a napjainkat bemutató allegória mellé egy a quattrocento-t ábrázolót is, és valóban, a két mű kontrasztjában azt lehet látni, hogy az ember figurája a mai festészetben géppé és motorrá alakul, hasonlóan ahhoz, ahogy a quattrocento ciprusai a mai korban kaktuszokká lesznek. Az említettek mellett Milánóban még számos magyar képzőművész fog szerepelni. Kovács Margit egy kerámiával, Vilt, Pátzay és Dózsa-Farkas¹² a szobrászat épített környezetbe való beillesztésével, Medveczky nagy pilasztereken a képzőművészetek és a mesterségek allegóriájával egy abszolút új érzékenységet fog bemutatni. Mindemellett kiállításra kerülnek Gádor kerámiái,¹³ Ráhmer¹⁴ egyik kályhája, és Árkayné¹⁵ üveglakai. Összességében be szeretnénk bizonyítani, hogy csak egy művészet létezik. El szeretnénk törölni azt a különbséget a képző- és iparművészet között, amely nem más, mint a Morris és Ruskin által reprezentált XIX. századi angol szellemiség önkényes invenciója, amely elrontotta a díszítőművészeteket, a szecesszió hamis szentimentalizmusa felé húzva azokat. Esztétikai és elméleti szempontból elfogadjuk az egészséges itáliai hagyományos „műhely” koncepcióját, amelyben egy Verrocchio, egy Francia, egy Pollaiuolo vagy egy Leonardo az ötvösművészeti munkák, festmények, és szobrok elkészítése során a létrehozás közös akaratával kötődtek egyetlen inspirációhoz, az egy és örök művészethez; mi azt a hagyományt fogadjuk el, amely az új Olaszország kézműiparával dicsőségesen újjáéledt. A másik dolog, amit lényegesnek

¹⁰ Aba-Novák Vilmos lappangó műalkotásai közé tartozik a *Magyar ipar allegóriája* című óriási pannó. Egy több mint 4 méter magas mű lehetett, amelyet tanítványaival együtt festett.

¹¹ Gerevich a Triennále katalógusában két nagy méretű „metallografie”-ről ír, melyek a Quattrocento-t és a Novecento-t ábrázolják. Ezután azt írja, hogy ezeket a Márkus Művek Rt.-ben, tehát Márkus Lili édesapjának vas- és acélszerkezeteket gyártó cégénél készítették. Emellett azt is megemlíti, hogy a két kompozíciót elektromos fény világítja meg: „Le vetrate di Lily Sztelhlo-Arkay, rappresentanti le quattro stagioni, sono eseguite da Giuseppe Palka, mentre le metallografie di Paolo Molnar simboleggianti l’una il 400 e l’altra il 900, eseguite dalla fabbrica di Lodovico Márkus ed illuminate da tenui riflessi di luce elettrica, mostrano la applicazione artistica del metallo.” Tiberio, Gerevich: „Sezione dell’Ungheria”. in: *Guida della VI Triennale* (kiáll. kat. Milano: Palazzo dell’Arte), Milano, 1936. 84.

¹² Dózsa-Farkas András (1902–1982) szobrászművész.

¹³ Gádor István (1891–1984) keramikus.

¹⁴ Ráhmer Mária (1911–1998) keramikus.

¹⁵ Árkayné Sztelhlo Lili (1897–1959) festő- és üvegművész.

tartunk a magyar szekciónál, hogy az építészeti keretbe illesszük be a mesterséges fényt, azaz az elektromosságot. Ez is jelentős dolog, hisz létfontosságú a mai modern életben. Valójában a modern ember életének legnagyobb részét egy mesterségesen kivilágított környezetben éli le. Ezáltal a díszítő művészetnek az is feladata, hogy ezt figyelembe vegye az enteriőröknél. Nem amorf és halott dologként kívánunk a fényre tekinteni, hanem azt szándékozunk elérni, hogy ne csak a világításra szolgáljon, hanem minden más dekoratív elem egyenrangú társaként szerepeljen, lehessen vele festeni, kiemelni, végeláthatatlanul játszani. Azaz tovább növelni a festészet és a szobrászat dekoratív lehetőségeit. Ahogy például a Molnár C. Pálra bízott falon a lírai kolorizmusához tartozó lágy és gyengéd színeket nem az ecsettel fogjuk kifejezni, hanem különböző szintonalításokat mutató világítóberendezésekkel. A mi időnk szükségletei ezt diktálják.

BÚTOROK, TEXTILEK, ÖTVÖSSÉG

Nem felejtethjük el, hogy Milánó korunk egyik meghatározó, dinamikus városa. Mivel Milánó lakosai bámulatos intenzitással és szorgalommal foglalkoznak üzleteik ritmusával, csak éjjel engedhetik meg maguknak azt a luxust, hogy meglátogassanak egy kiállítást, ehhez kell tehát alkalmazkodnunk. Mi értelme a szokásos lámpákkal megvilágítani a termeket, ha képesek vagyunk a rendelkezésünkre álló fényt művészi értelemben megformálni, mintázni, saját céljaink és akaratunk szerint használni? Elmondható, hogy összességében magasabb szintre szeretnénk emelni a díszítőművészetet. Természetes, hogy ebben a szekcióban úgynevezett egyedi műtárgyak is szerepelni fognak, ám ezek is harmonizálni fognak azzal a környezettel, melyben bemutatásra kerülnek. Mindenekelőtt a monumentalitás és ennek egységben látása fontos. Ez a magyar iparművészet termékeinek, a bútoroknak, textileknek, és az ötvösművészetnek harmonikus bemutatásában nyilvánul meg. Természetes, hogy nem feledkezünk meg korunk egy másik vívmányáról, a fényképezésről, annak képzőművészeti és propagandisztikus funkciójáról.

A Milánói Triennále magyar szekciójának megszervezésével és előkészítésével kapcsolatos munkám nem tűnt nehéznek. Egyrészt Hóman Bálint részéről a Vallás- és Köznevelési Minisztérium lelkesítő és igazán bátorító segítségével részesültem. Másrészt igazi támasznak számított a Triennále elnökének, Giulio Barellának,¹⁶ és titkáranak, Carlo Felicének¹⁷ teljes mértékű megértése. Az a szenvedély, amely a képzőművészetet a műtárgyak készítésére és gyűjtésére ösztönzi, azt bizonyítja, hogy Magyarországon a Római Iskola immár nemcsak elméleti síkon létezik, hanem élő és lüktető valósággá vált, és mindez a két ország kulturális kapcsolatainak nemes ügyét szolgálja.

Juhász Bálint fordítása

¹⁶ Giulio Barella újságíró, az *Il Popolo d'Italia* című napilap adminisztratív igazgatója volt a két világháború között.

¹⁷ Tagja volt az 1933-as V. Triennále, és az 1936-os VI. Triennale Központi Szervező Bizottságának Gio Ponti és Giuseppe Pagano Pogatschnig építészekkel, illetve Mario Sironi festőművésszel együtt.